Het jaar 1579

De unie van Atrecht

Op 6 januari 1579 wordt de ***Unie van Atrecht*** *gesloten tussen Artesië, Kamerijk, Henegouwen en Romaans-Vlaanderen als reactie op de opstand in de Nederlanden.*
De Unie van Atrecht werd op ***17 mei 1579*** *gevolgd door het* ***Traktaat van Atrecht****, waarin deze gebieden zich verzoenden met Filips II van Spanje en Alexander Farnese, hertog van Parma.*

In zijn 'Geschiedenis der Nederlandsche Beroerten in de XVIde eeuw' schrijft Dr. W.J.F. Nuyens het volgende over Depardieu:

Valentin de Pardieu , heer van Lamotte , was een van de eerste voorwerpen dier achterdocht. Toen hij na den slag van Gemblours door Vlaanderen naar Grevelingen reisde, werd hij smadelijk en onwaardig bejegend : iets , wat hij zeer euvel nam.
Genoemde heer behoorde tot een adellijk geslacht, afkomstig uit Normandië , dat in waalsch Vlaanderen inheemsch geworden was. Hij werd omstreeks het jaar 1529 geboren , wijdde zich aan den krijgsdienst, diende onder Karel V , later onder Aremberg en deed zich al spoedig als een bekwaam officier kennen. Hij was als onderbevelhebber tegenwoordig bij den aanval van Beauvoir op de troepen van Marnix van Thoulouse, die bij Oosterweel verslagen werden . Later diende hij onder Alva en woonde het beleg van Haarlem bij. Alva benoemde hem, ter belooning zijner dapperheid en van zijn beleid, tot grootmeester der artillerie en tot **goeverneur van Grevelingen**.
Na den dood van Requesens koos hij de zijde der Staatsgezinden en hielp het kasteel van Gent belegeren. De uitstekende diensten, die bij aan de partij der staten-generaal gedurende den loop van 1577 bewees, deden steeds meer en meer op hem de algemeene aandacht vestigen .

Hij was niet alleen een uitstekend krijgskundige; maar hij wist te gelijk in hooge mate de liefde en het vertrouwen der soldaten te winnen.
De ontberingen, waaraan zijne onderhoorigen, bij gebrek van de noodige betaling, gelaten werden , wekten in hooge mate zijne verontwaardiging op en gaven aanleiding tot de spanning tusschen hem en de staten van Vlaanderen.
Zijne ontevredenheid strekte zich ook spoedig uit tot de staten -generaal en was oorzaak dat hij zich van de generaliteit afscheidde. …
Immers hij haatte de geweldenarijen der spaansche overheersching, zonder de Nederlanden daarom van het huis van Oostenrijk en van den katholieken godsdienst te willen aftrekken of den prins van Oranje tot heer en meester van het lot des lands te willen maken.
Toen de bertog van Aerschot nu door de gentsche kalvinistische revolutionnaire faktie werd gevangen genomen en van zijn stadhouderschap over Vlaanderen ontzet, voornamelijk omdat hij Matthias ingeroepen en zich tegen Oranje als partij gesteld bad , — toen de Brusselsche muitelingen degenen, die zij verdachten van den aartshertog geroepen te hebben , met den dood bedreigden , — toen Lamotte zelf, na den slag van Gemblours, op zijne terugreize door Vlaanderen beleedigd en bedreigd werd , – toen begon Lamotte zich af te wenden van de partij der staten en het oog naar den koning te richten .

De verschijnselen van dien ommekeer bleven niet onopgemerkt. Matthias en de staten -generaal schreven herhaaldelijk aan den goeverneur van Grevelingen, om hem te vermanen dat hij getrouw zou blijven . De afkeerigheid van dezen tegen de staatsche partij werd met iederen dag grooter . Reeds lang had bij het met leede oogen aangezien, datmen zich van Franschen, Schotten en Engelsche troepen in plaats van inboorlingen bediende , terwijl hij gewild had dat men een leger uit de kinderen des lands vormde.De beleedigingen, die hij van de Kalvinisten bad moeten verduren, hadden hem verbitterd; de schending der Gentsche bevrediging en de onbeduidendheid , waartoe Matthias door Oranje was gebracht, hadden hem afgewend van de staatsgezinde partij.

Van nu af aan gedroeg hij zich in die stad Greverlingen als een geheel onafhankelijk man, die van niemand bevelen had te ontvangen , en versmaadde alle smeekingen, brieven en bedreigingen der staten- generaal en der staten van Vlaanderen . De afval van Lamotte had den 8 April 1578 plaats en was het voorspel van de geheele afscheiding der Waalsche ge westen . ….
Lamotte leende geheel en al het oor aan de koningsgezinden . De bisschop van Atrecht , de abt van Si Ghislain en Alonzo Curiel, een agent, dien Filips II er te Calais op nahield , overreedden hem om zich aan den koning te onderwerpen. **Dit had plaats den 11de September 1578..** Lamotte werd bevestigd in al zijne ambten en waardigheden en ontving aanzienlijke gunstbewijzen . **Filips maakte hem in zekeren zin tot zijnen gevolgmachtigde in geheel Vlaanderen.** Hij gaf hem volmacht om met alle steden, kasteelen, edelen, prelaten , krijgslieden enz. in naam des konings te onderhandelen, hun geheele vergetelheid van al het gebeurde te beloven, met handhaving der privilegiën en van het vertrek der Spanjaarden, onder voorwaarde van handhaving van den katholieken godsdienst en van het koninklijk gezag.

In November werden de Hervormden uit Atrecht, Douai, Saint Omer, Rijssel, Bethune en andere steden verdreven. Van den religievrede was geen sprake meer en de waalsche gewesten onderhandelden reeds over een onderling verbond.

Den 6 Januarij 1579 kwam de beroemde **unie van Atrecht**, het doel van zoo vele onderhandelingen, tot stand . Denzelfden dag gaven zij daarvan het bericht aan de staten-generaal.
In hunnen brief beklaagden zij zich op bitteren toon over de trouwelooze verbreking der gentsche bevrediging, over de schandalen en onherstelbare verwoestingen, die daarvan het gevolg geweest waren, terwijl men zich daar tegen, althans niet op eenen waardigen en voldoenden toon, verheven had. …
Op God en diens oneindige genade vertrouwende (zeiden de onderteekenaars der Unie) en om ons te kwijten jegens God en de menschen, volgens onzen plicht en voor zooverre het menschelijkerwijze mogelijk is, in niets willende deelnemen aan het kwaad van anderen , noch de blaam van trouwloosheid op ons te laden, hebben wij het noodzakelijk geoordeeld , openlijk te verklaren en te protesteeren en om opnieuw onder ons en anderen, die zich van hunnen eed en verplichting willen kwijten, genoemde unie te hernieuwen en nauwer te bevestigen.
Dat alles nam niet weg dat er nog verder onderhandeld werd tussen de leden van de Unie van Atrecht en de Staten Generaal of de Oranje gezinden.

De 'Walen' zoals de Malcontenten door **Augustyn van Hermelghem** *genoemd worden, waren nu – hier in de streek - aan de winnende hand.*
Op den eersten dag van den jare, zoo gink het bestand uyt dat mette Walen gemaekt was, en als uyt zijnde zoo gingen zy wederomme boven, en maekten hun sterck **op het casteel van Boesinge,** zoo datter niet en mochte gebrocht wezen naer de stede;
aldus gink van langs te argere, en het begonste **zeer sterck te vriesen**,
en op den 3 van lauwe, zoo was't geroupen dat alle de gonne die de wachte – *van Ieper* - niet en hadden, moesten breken het ijs op de boete daer toe gesteld,
en die Walen vermaekten hun zeere dat zy de stede krygen zouden,
aldus sprack men zeere van Liberteydt;
want op den **27sten van lauwe,** zoo wasser tot Gend uytgeroepen datter eenjegelijk hun naer vougen zoude, en op den 2den van de maend van lauwe, zoo verdiekte de wachte,
want elk poorterie moeste alle 4 dagen waken, en alle 4 dagen wercken,
en op den 4den, zoo was't zondag, zoo preekten de Protestanten niet in Ste. Maertenskerke, maer deden hun presse in St. Nicolayskerke;
want men zeyde dat zy niet meer en zouden preken in St. Maertens.
Op den 4den zoo was wederomme geroupen het ijs te breken, op de boete van 3 guldens.
Op den 8sten van lauwe, zoo was wederomme bevolen te breken op groote boete, en men zeyde dat de Walen die tot Loo lagen vertrocken waren en het was waerachtig,
want drie ofte vier dagen hier te vooren, zoo vertrocken zy,
en op den 7sten van deze maend in den nacht, zoo hebben de Walen **tot Poperinge eenige poorters, die hebben gehadt regiment van de Nieuwe Religie, gevangen, en in de vangenisse geleyd.**

Uit dit feit blijkt dat de 'Walen' Poperinge ingenomen hadden. We kregen een wel heel vreemde situatie in de stad. Enerzijds verbleven de Malcontenten hier, maar anderzijds diende men zich te voegen naar de geplogendheden van de aanhangers van Matthias en Oranje, zoals blijkt uit de rekeningen van de gesaiseerde goederen.
Van Hermeghem schrijft:
Op den 16sten van lauwe, 't welke was op eenen donderdag, zoo warender alle de gevangene uytgelaten, die welke hadden by dan 15 maenden gevangen geweest tot Gend, 2 bisschoppen, van Ypre en van Brugge, en noch elf edele, en daer was contrackt gemaekt; den Prince hadde geweest tot Gend met zyne huysvrouwe, en met vele edelen, en hadden contract gemaekt met

die van Gend, want alle de gevangene moesten gelevert zijn in handen van den hertoge van Cleve, om daer te recht te stane, en indien die van Gend ofte iemand anders hun wiste te beclagen met clare en waerachtige informatie, zouden dat moeten doen bin ses weken op hun wederom gestelt te zijn in hunnen staet; aldus zoo verhoopte men dat de zake wel gaen zoude, maer tot Ypre werd men noch zeer luttel geware van beterynge, want daer was eene ordonnantie gemaekt dat men niet en zoude mogen eenige provantie uytter stede dragen, hooger dan voor 4 g. 't zy brood, bueter, vleesch ofte wat het zy, waer duere dat het gemeene volk van ontrent de stede, in maniere van spreken gebrek leden, want hun vleesch dat zy in de stede gevlucht hadden consten dat kwalyk met pasport uyt krygen om hun te etene.

Op den 22sten van sporkele, zoo hebben den nacht te vooren uytgetrocken eenige soldaten van Ypre van de companie van den hoogballieu, en hebben besprongen eene cortegarde van de Walen, ontrent de Wambeke, onderwege Waestene, en waren sterck van Ypre ontrent 40 en daer en waren maer 10 Walen, zoo hebben zy 6 daer af vermoort, en d'andere gekwetst, aldus was wederomme eene nieuwe roere.

Op S^{ste} Mathiesdag, zoo en dede men kwalijk poorten open, **want die van Poperingen, de Walen, die daer lagen, vertrocken en leyden met hun 4 van de principaelste van de Nieuwe Religie,** en men zeyde dat zy gingen monsteren met Lamote ontrent St. Omaers.
Op den anderen dag, 't welke was den 25 van sporkele, zoo was 't wel by den noene eer men poorten – *van Ypere* - open dede, en men wilde geene poorters uytter stadt laten gaen om wat nootzake dat was; aldus stont het zeer kwalijk wederomme.

9 januari 1579 – De Klock in de Peselhoek - SAP 395 - Folio 108 verso

Pieter Rouvroye doude verbind inden handen van **Lambert de Seau** - woonende te Lemertys
onderhalff ghemet xxxij roeden lands ghenaemt **den Klock** ligghende in **den Peselhouck** - doostzyde tland van Gheleyn Sherjanssone - de westzyde tland van Jacob Hendryck - tnoordhende de Coppernolstraete –
Item een stuck zaeylands - groot onderhalff ghemet xvij roeden inden Hamhouck - van noorden Marcx de Muelenaere - van oosten Loys Makeblyde - van westen Pieter van Stichel - de voorseide ij partien van goede - zuuver ende onbelast -
zulcx dat in de bewaerenesse vaan de coop ene betaelinghe van vier ghemeten en half lands of daerontrent - by de voornoemde Lambert jeghens de comparant ghecocht als zuuver ende quite erve -
dat belovende overzulcx onder de voorseide verbande te garraneeeren
Actum den ix january 1579 -
Present Pieter Everaerd bughmeester ende Gillis Pieren - schepene

11 januari 1579 – Halmen – kouter in de Wipperhoek

D'heer **Willem Dol,** pbr ende pasteur van St. Jans in Poperynghe
heift ghecocht teghen **Wim de Rycke** ende teghen **Jaeckemyne** zyn wyf een ghemet xij roeden lants teenen plecke ligghende inden Wipperhouck, upde Coutter - streckende zuud ende noort – tzuthende ant tlant van Jacob Loodyck – tnoorthende de naervolghende meresch – de oostzyde an tlant van Jan Beyens – ghelast in iiij schele v deniers parisis sjaers den disch van Ste. Bertins

Item noch een half ghemet xviij roeden mersch inden zelven houck, metten zuutzyde tehen tvoornoemde ghemet xij roeden, de noortzyde half de beke – toosthende upden mersch van Gillis van 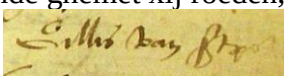

Omme de somme van zesthien ponde ngrooten vlaemsch den hoop – ghereet ghelt met den halm

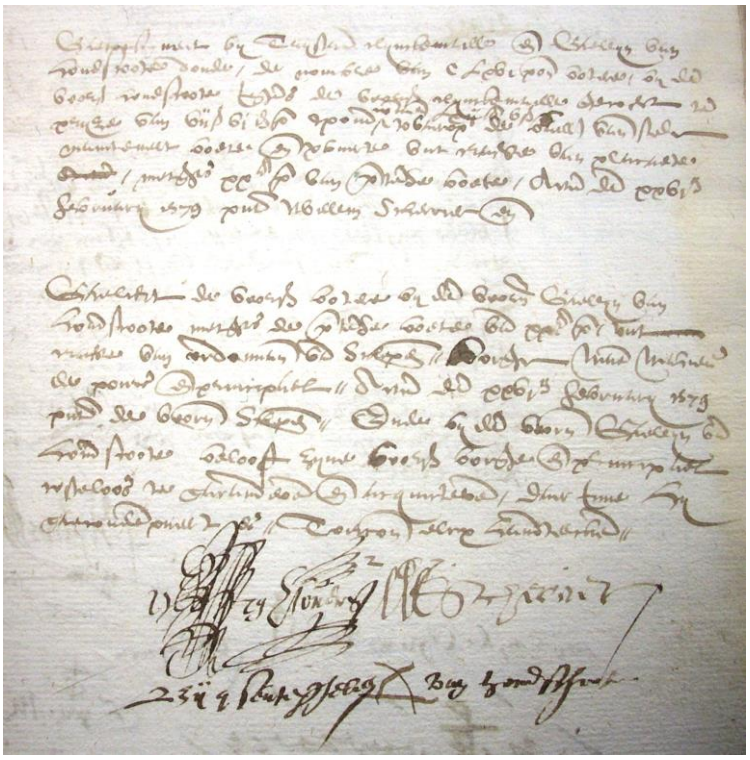

Ghealmpt over erffve met ij schele te godtspenninck – iiij pond parisis te lyfcoope

Ten daeghe als vooren.

20 january 1579 – Een lening - SAP 395 - Folio 108 verso

Janeken de weduwe van Jacob vande Peerboome heift ghecocht jeghens **Mahieu Wemaere de jonghe** ende **Mayken** zyn wyff –
een erfvelicke loserente van xij pond parisis sjaers - den penninck xvj -
vallende altyts den xx in january - teerstcommende xvc lxxx ende alzo voorts op die men zal moghen betaelen in twee paeymenten telcken de helft betaelende -
daerinne verbindende een huus - erfve ende catheilen daer den voornoemde Matthieu woonende es metgaders twee huzekens ende een hommelkeete op de zelve
erfve streckende van vooren op **de Potterstraete** - van westen Gheleyn Verbyzere - van zuuden opde **Crombeckestraete** - van noorden Pieter de Roode - wanoff tvjde vande voorseide erfve ende tviijde van de catheilen toebehoort Jan Devos -
de voornoemde goede belast in vier ponden grooten sjaers - den penninck xvj - jeghens Jooris van Ackere -
Actum den xx january xvc lxxix
Present Jan Wyts - ende Pieter Eeveraerd - burghmeesters - Jan Godduud - ende Andries de Buckere vervanghende Willem Scherrier – schepen

23 januari 1579 – De Unie van Utrecht

Op de 23ste januari 1579 sloten een aantal noordelijke Nederlandse gewesten een overeenkomst: de Unie van Utrecht. De gewesten spraken onder meer af de Spanjaarden

gezamenlijk te gaan bestrijden en géén afzonderlijk akkoord te sluiten met de Spaanse koning Filips II.
De gebieden die in januari tot een overeenkomst kwamen, waren Utrecht, Vlaanderen met Doornik, Holland, Zeeland, Gelre en de Groningse Ommelanden. De ondertekening vond plaats in de kapittelzaal bij de Utrechtse Dom, die tegenwoordig dienst doet als aula van de Universiteit Utrecht. Later in 1579 sloten ook Overijssel, de Staten van Friesland en Drenthe en een reeks Zuidnederlandse steden zich bij de unie aan.

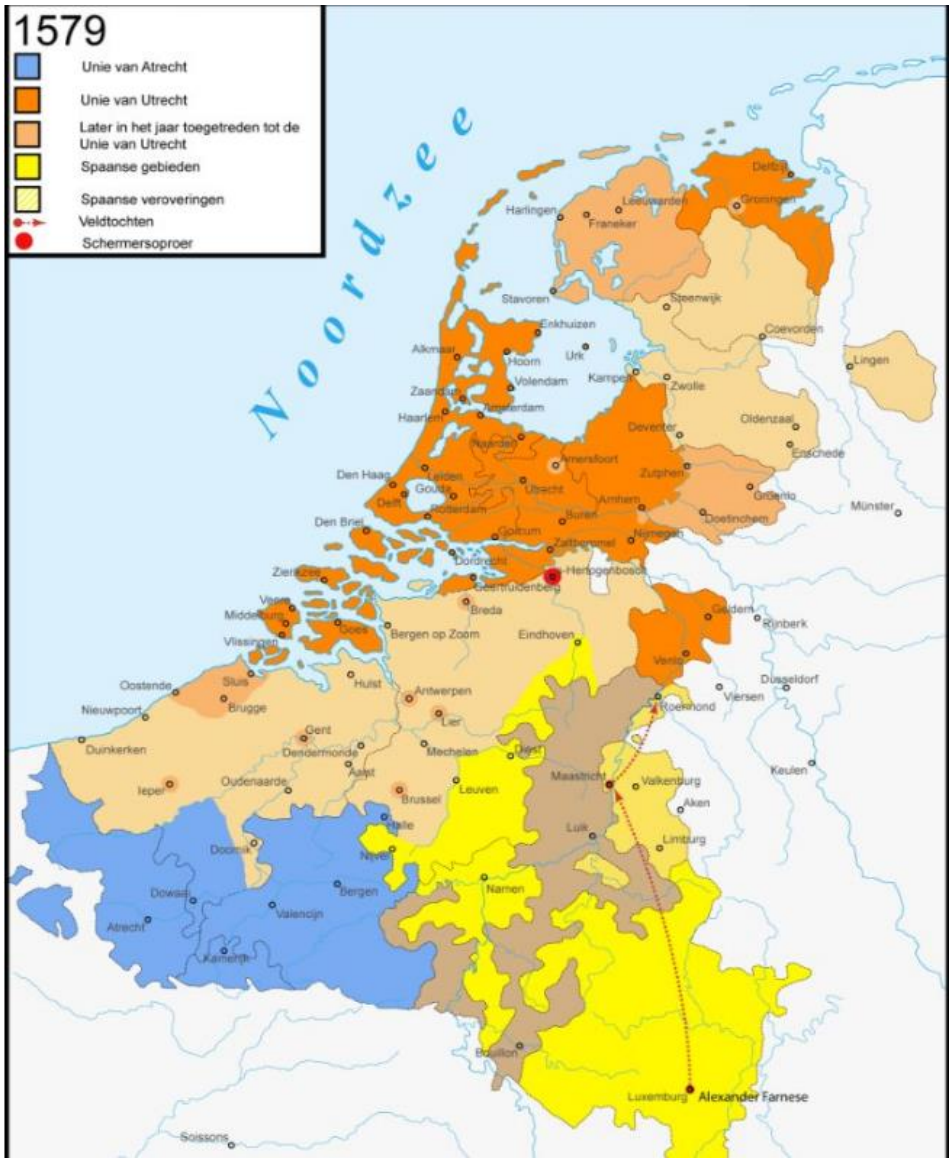

We vonden op internet – onder HISTORIEK- deze historische kaart waarin de situatie duidelijk wordt gemaakt. We voegen daar meteen de bedenking bij dat de situatie voor Poperinghe moeilijk lag aangezien de Hercormden, de Gentenaars te ieper lagen en de Malcontenten te Boezinge en Poperinghe.

[Unie van Utrecht (1579) – Politiek verbond | Historiek]

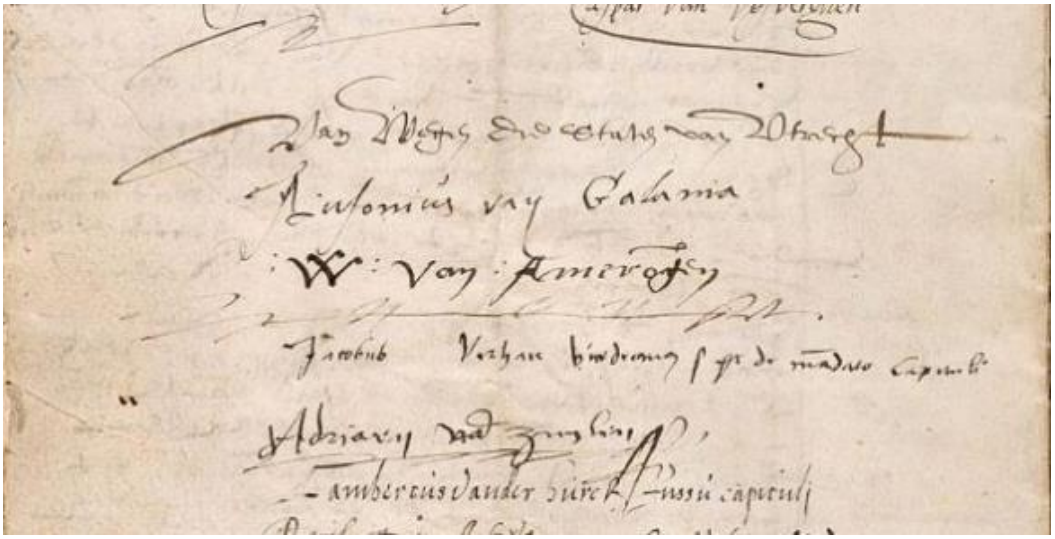

24 januari 1579 – Gevangen in het kasteel te Boezinge - SAP 395 - Folio 108 verso

We zagen hiervoor dat er vier – vande principaalste van de nieuwe religie – door de Walen meegeleid waren – waarschijnlijk naar het kasteel van Boezinghe dat in hun handen was. Inde registe van de renten – vonden we de onderstaande acte die over hen kan gaan.

Antheunis van Losvelde - Cornelis Stilte ende Willem Vergheys beloven deen den anderen te garanderen voor alzulcke renthen inde vanghynghe als hemlieden gheschiet es te **Boesynghe** ende noch zoude moghen gheschieden -
ende elck zyn contingent voor anderen te gheven ende te betaelen -
hiermede blyvende doot ende te nyeten alle interdictien die zy van te vooren ter cause vande voorseide vanghynghe elcanderen ghedaen hebben
Actum den xxiiij january xvc lxxviij
Present Gheleyn Moenaert vervanghende Gillis Pieren – scepen

7 februari 1579 - SAP 395 - Folio 109

Gheleyn Moenaerd heift ghecocht jeghens **Jan van Losvelde ende Barele** zyn wyff
een losrente van de somme van vj pond parisis sjaers - den penninck xvj - voor de somme van viij grooten vlaemsch
vallende altyts den vij february - djste jaer lxxx ende alzoo voorts van jaere te jaere totter lossynghe te doene ten twee payementen -
telcken metter helft met zulcke ghelde als waermede men sgraven domainen zal moghen betaelen -
daerinne verbindende een huus ende stallynghen staende inde Casselstraete op derfve vande kinderen van Pauwels Diedeman -
tusschen den huusen van Jacob Pelcq ende van Sanders Floor -
zuuver ende onbelast -
ende voorts generalyck alle zyne goedinghen - present ende toecommende -
inninghe naer coustume deser stede
Actum den vijde february 1579 -
Present Gillis Pieren - Gheleyn Stalin - Willem Scherrier - Symoen vande Berghe ende Andries de Buckere - schepenen

16 februari 1579 – Clinckemailles boter - SAP 255

Blijkbaar werd er in Poperinge ook een verbod op het wegbrengen van boter uitgevaardigd. We lezen immers in de vonnissen dit eigenaardig besluit:

Gheconsigneert by Trystam Clynckemaille ende Gheleyn van Hondschoote de nombre van xlxvi pond botere by de voorseide Hondschoote jeghens de voorseide Clynckemaille gecocht ten pryze van vij schele vi penninghen tpond - commende lxij pond v schele- waerop de bailliu vande stede mainteneert boete ende verbuerte vut crachte van placcaete, metghaders xx pond parisis van pretense boete
Actum xxviste february 1579
present Willem Scherrier.

Ghelicht de voorseide botere by de voornoemde Gheleyn van Hondschoote metghaders de pretense boete van xx pond parisis vut crachte van ordonnantie van schepenen Burghemeester Mahieu de Pours ende principael costeloos te garanderen ende acquicteren daerinne hy ghecondempneert es
Toorconde elx handteeken

18 februari 1579 – Koop van een elst – SAP 395

Jan Brooloos verbind in de handen van **Mattheus de Fieulx** – present –
Een gemet groene coorne up derfve vande aeldynghen van Andries Vutendaele ende zyn wyff inden Eeckhouck – van zuuden Jan Chrotin – de westende Jacob Loodyck – tnoorden telst van Clays Beke
ende dat in de verzekerthede van de ontblootynghe van ij lynnen preter x roen elst toebehoorende Calleken de dochter van Jan de Nuwelaere onder twest zwylant –

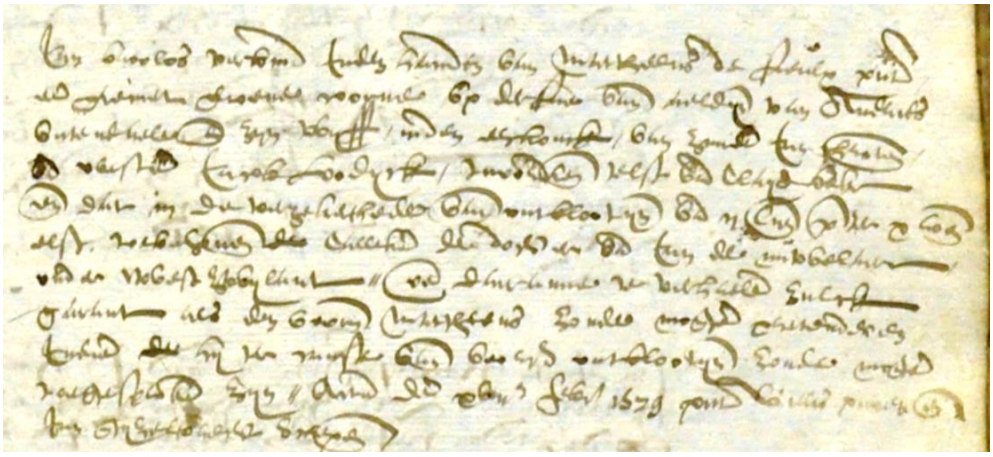

Omme daermede te verhaelen zulck garant als den voornoemde Mattheus zoude moghen pretenderen indien hy ter cause vande voorseide ontblootynghe zoude moghen toegesleten zyn –
Actum den xviij febraury 1579 –
Present Gillis Pieren ende Jan Ghyzelbrecht, scepen.

Op de **6de maart** *schrijft* Augustyn van Hermelghem *dat er terug een katholieke dienst gecelebreerd werd te Ieper en* ‘Ontrent dezen tijd begonsten de Spaenjaerden wederomme ontrent Antwerpen hun spel te spelene, en hadden op eene alfve myle naer Antwerpen *geweest; aldus stond het overal zeer kwalijk.’*

Aan het begin van Parma's negen jaren had deze zijn leger versterkt tot twintigduizend soldaten dankzij de troepen van de malcontenten. Het geallieerde leger had Kerpen, Eerkelen, Weert en Eindhoven al geplunderd en trok daarna via de Kempen in de richting van Antwerpen.
Op 22 febrauri had hij zijn hoofdkwartier in Ranst , op 28 februari was de voorhoede al in Deurne gearriveerd. Het had er alle schijn van dat zijn uiteindelijk doel Antwerpen zou zijn. in Borgerhout lagen staatse roepen gelegerd. Na de nederlaag van de slag bij Gembloers hadden de Staten buitenlandse troepen in dienst genomen, bestaande uit tweeduizend Walen Fransen, Schotten en Engelsen.
Op de 8ste maart trok Parma naar Maastricht dat hij tot 29 juni zou belegeren, dat dag dat hij de stad innam en deze drie dagen lang liet plunderen.

12 maart 1579 – De Walen te Vlamertinge - Pladijs

Den **12 maerte** 1579 kwamen te **Elverdinghe** een honderd Walen peerde volk.
Sy waren aldaer vier dagen en men moest hun geven twee schellingen daegs, voor elk mans gagie. Sy trokken naer **Rousselaere** van waer sy gekomen waren.
Die van 't Brugsche vrye wilden geen Walen in hun land hebben, want sy wederstonden se met geweld en vogten dikmaels tegen malkanderen.
Op desen tyd, lag te **Vlamertinge** een vendel Walen danof den capiteyn heete **Laparast,** een wreeden tyran, sy hadden by hun een vaendel pionieren.
Op den **19 maerte,** 's nagts ontrent de 12 uren, is uyt Yper gekomne **capiteyn Ooster**, met een vendel **Gentenaeren en een vendel Yperlingen**, - *de hervormden* - en hebben afgesmeten het bolwerk der Walen te Lombaert-Brugge en hun brandwagt geforceert, dewelke haestelyk de Gentenaers te gemoet getrokken syn, tot den voorseyde Lombaert, alwaer sy hun van beyde kanten in slagorde gesteld hebben, alsoo malkanderen vreeselyck aenvallende.
Een groot getal van Waelen, meest al hunne pioniers, met den capiteyn wierden dood gesmeten. De overgeblevene syn gevlugt in de kerke, alwaer sy van vooren hun sterk hielden, vermits die zeer versterkt was met veel schietgaten.
Maer de Genteaers hebben de kerk niet konnen winnen, overmits sy daer niet lange en konden blyven, uyt vreese van de Walen die te **Poperinghe** lagen.
In 't vertrek staken sy 't vier in de plaetse en brandense gants af van de Kruysstraete tot de Poperingstraete, zoodanig dat er geen huysen en bleeven.
Den **8 april,** arriveerden veel Schotten en Francoysen met elk hunnen capiteyn ten klooster ten Duyne, en men moeste hun leveren van de kasselerie van Veurne met de agt prochien, honderd hoornbeesten, met een gelyk getal schapen.
Sy syn daerna getrokken naer Grevelinge en van daer naer Linken.
Ontrent desen tyd, kwamen de Walen van het kasteel van Boesinghe te Vlamertinge en vangden volk en peerden, maer sy lieten se 's anderdags los gaen, mits dat men aen hun soude leveren pionieren om hun te versterken.

En binnen deze oorlogstijd in de streek worden toch nog enkele akten te Poperinghe in de register van de renten opgeschreven.

14 maart 1579 – De Vyveracktere - SAP 395 - Folio 109

Pieter vander Meersch verbind in handen van **Jacob Maes de jonghe** als vooght vande kynderen vande voorseide vander Meersch vande eersten bedde –

de drie deelen van een huuze metghaders de helft van derve staende upde **Vyverackere -** daer hy Pieter als nu woonende es –
streckende van vooren achterwaert totter beke - doostzyde Lieven van Hulst - de westzyde Gillis Baes ende dat in verzekerthede van twintich ponden grooten weezepeninnghen competerende zyn voornoemde kynderen
omme executie -
Actum den xiiij de marty xvc lxxix –
Present Gheleyn Moenaert vervanghende Gillis Pieren, scepen.

14 maart 1579 – Jan Tant een houpersnyder - SAP 35 - Folio 109

Jan Tant, houpersnyder verbynd in handen van **Jheroon Baes -**
een huus - erfve ende catheilen staende op dYpersdamcoutere daer de voornoemde Jan woonende es -
streckende van vooren achterwaert totter erfve van Jacob Maes doude - doostzyde Jan Sampson ende de westzyde Pieter Christiaen -
ende dat in de verzekerthede vande somme van derthien ponden thien schelle grooten wanaff de zeven ponden grooten - competerende de kynderen van Maillaert Pinsoen -
omme by ghebreke van betaelinghe etc.
Actum den xxiiij marty xvc lxix
Present Gheleyn Moenaert ende Jan Ghyzelbrecht - scepen

22 maart 1579 – De Walen op ’t kasteel van Boesinge - Augustyn van Hermelghem

De Walen bezetten nog steeds het kasteel te Boesinge en hielden daar de schepen tegen die naar Ieper wilden varen.
Op den 24sten van maerte, 't welke was op Onzen Vrouwenavondt 's avondts, ontrent den 9 uren, zoo trocken uytter stede sommige poorters, en wel 200 soldaten, alle met witte himden over hunne cleederen, en hadden noch een wit cleet aen hunnen hoed, en gingen naer Boesinge; want den capiteyn en wilde geen schepen laten passeeren, en dede in den nacht winden 13 schepen al geladen met coopmans goed, en brochten die binder stadt.

Op den 30sten van maerte, zoo trocken wederomme in der nacht vele soldaten uytte en vele poorterie, en haelden wederomme eenige schepen in met coopmans goed, 't welk zy noch dickwils deden.
In het beginsel van april zoo kwamer zeer vele Schotten en Ingelsche en Francoysen, en trocken alle wel 50 vendels, en een gedeelte peerden naer Duynkerke, en zeer corts daer naer zoo slougen zy Lamoote eenige soldaten af ontrent Cleen Sinte, en men vreesde zeere van dat die van Arthoys zouden allieren met Lamoote.

30 maart 1579 – Verkoop van hoppe - SAP 395 - Folio 110

Jacob Denys filius Clays kend schuldich tzyne de weduwe van **Corneel Makereel**
de somme van xxiiij pond iiij schele iij deniers grooten vlamsch van **coope van hoppe** ende elste - ghecondempneerde schuldt –
te betaelene te Baemesse eerstcommende -
daerinne verbindende vier gemeten lands mette hofstede ende catheilen daerop staende - groene ende drooghe inde Helhouck daer de voorseide debiteur nu ten tyde woonende es - doostzyde ende zuudhende Jacob Vercoutere - de westzyde Le Direul ende tnoorthende tland vande disch van Sinte Bertins -

zuuver ende onbelast - ghereserveerdt sheeren rente
omme by ghebreke van betaelinghe de voorseide schuldt gheheel ofte in paertie daeraen te verhaelen ende hiermede es dood voorgaende verband van xx pond grooten van ghelycke coop van hoppe streckende ten proffyte vande voornoemde weduwe
Actum den xxx marty 1579
Present Pieter Eeveaerd - burghmeester ende Symon vande Berghe, scepene

Op de **8te april 1578** *kwam er te Mont Saint Eloy, kort bij Atrecht, een akkoord tussen Lamotte, Montigny en de afgevaardigden van de Koning. De steden die in de handen van de Malcontenten waren, waaronder Sint Omaars, gingen over in de handen van de Koning.*

11 april 1579 – Sint-Jacobs – SAP 244

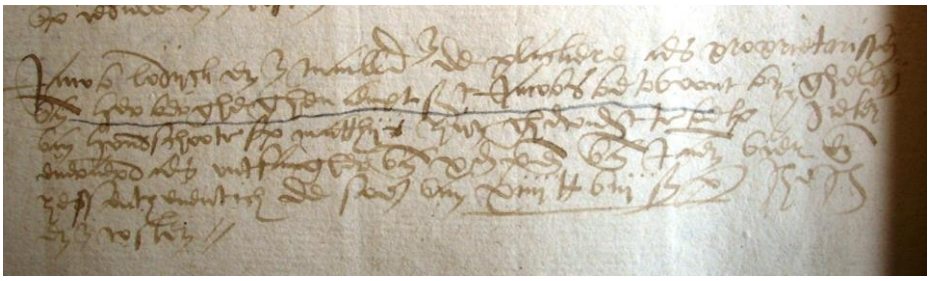

Jacob Lodyck ende Maillard de Plackere als proprietarissen van de herberghe ghenaempt **Ste. Jacobs** bewoont by Ghelein van Hondschoote filius Matthijs zyn ghecondemptneert te betaelen Pieter Everaerd als ontfangher van de xde penninck van de jaeren vier ende zessentzventich de somme van xiiij pond viij schelle grooten – ghekent ende costen

14 april 1579 – Oorlogsonkosten betaald met hoppe - SAP 35 - Folio 110 verso

Christiaen Ogier transporteert in handen van **Eloy Moreel**
vier billetten - deerste bedraghende zuuver boven alle betaelinghen de somme van iiijc xxxiiij pond iij schele parisis in daeten vande ix de februari 1579 -
tijde bedraeghende v pond parisis in daeten van de viijde april lxxix -
tiijde bedraeghende v pond parisis in daeten van de vij aprilis lxxix -
ende tiiijde bedraeghende iij pond parisis in daten vand vj de decembris lxxviij
makende tsamen neghendendrtich ponden elff schellinghen drie penninghen grooten -
spruutende de voorseide somme van verteerde costen ghedaen by diversche soldaeten ten huuze vande voorseide Christiaen by laste vande wet –
blyckende by de voorseide billetten -
voor welcke somme de voorseide Christiaen ontfanghen heift vande voorseide Eloy den nombre van drie duysent xxv ponden hoppe
te xvj pond par thondert - hem houdende in de voorseide partien van anderen vernompt
Actum den xiiij de april xvc lxxix
Present Symon vande Berghe - vervanghende Willem Scherrier - scepen

SAP 395 - Folio 110 verso

Jan Jacobssone heift ghecocht jeghens **Hendrick Tys** - zynen ghebeur -
een erfvelicke losrente van xij pond parisis tsjaers - den penninck xvj - voor de somme van xvj pond grooten - vallende den xiijde marty - djste xvc lxxx ende alzo voorts -
daerinne verbyndende een behuusde hofstede - groot van lande vyff gemeten ofte daerontrent - met de catheilen - groene ende drooghe daerop staende - inden **Schoudemonthouck -**

streckende van zuuden opde Caselstraete - van noorden Ghelein Verschave - van oosten de voorseide Jacossone ende van westen Jacob Loodyck -
te vooren belast met vj pond parisis - den penninck xvj - jeghens daelinghen van Jan Maerten - ende in iij pond parisis sjaers de weduwe Clays de Brievere - inninghe naer costume -
Actum den xvj april xvc lxxix
Present Ghelein Moenaerd - Gillis Pieren - Willem Schevele – Simon Vande Berghe - Jacob Muelenaere - schepenen

20 april – De Yperlingen en de Malconteten in oorlog - Pladys

Den 20 april, kwam ’t garnisoen van Yper naer Boesinghe en sy meenden het kasteel te bestormen maer siende dat sy daer niet aen en costen, staken het in vier en branden de kerke en de plaetse.
Den 24 daerna wierd het garnisoen van het kasteel versterkt en daer kwam onder ander een capiteyn genaemd **Anton Labuletrein** met ontrent 25 peerden.

Op den 5 mey, kwamen de Walen van het kasteel van Boesinghe tot Elverdinghe, en hadden ses koeyen, schapen en kooren, en sy fortifieerden hun kasteel seer sterk met aerden meuren, en hebben hun voorsien van proviande genoeg om een half jaer te leven.
Het geheele leger van Linken - *de Schotten en Fransen van het leger van Matthias en Oranje, wel 50 vendels sterk, schrijf Van Hermelghem* - **is komen liggen te Poperinghe**, waer door dat de omliggende prochien jammerlyk geinfecteerd waren.
Het lag daer ontrent de 10 dagen en **den 16 mey** is het opgetrokken naer het kasteel van Boesinghe, hun artillerie en canon plantende om die sterkte te beschieten, maer die van binnen hebben hetselve niet verwagt en hebben hun opgegeven en zyn uytgetrokken met hun geweir naer Meenen.
Daer gekomen zynde, is hunnen capiteyn gearquebuseerd.
Daerna is dit leger van Boesinghe vertrokken, na eerst die prochie gants verbrand te hebben rontom de plaetse, gaende langs Thourout naer Staen, alwaer sy logierden en van daer wederom naer Thourout, alwaer sy alle de omliggende prochien ruineerden, doende overal grauwelyke schade, alwaer zy passeerden.

SAP 395 - folio 110 verso

Franchois van Dycke stelt zyne borghe **Pieter Mostaerd ende Henri Butstraen** - de welcke hemlieden kenden borghe ende principael over den voornoemde Franchois - jeghens **Eloy Bonne** ende andere crediteurs vande zelve Frans - ter cause van de schulden die hy hem wezen te verheesschen ende ter oorzake van welcke schulden de voornoemde Frans
zoude ghearresteert ofte bezwaerst wesen in vanghenesse
Actum den xxvij in meye 1579 - Present Gillis Pieren ende Symon vande Berghe - schepen

Den 30 mey, de Waelen van Meessen vertrokken zynde, hebben die van Yper die stad verbrand.
Op den **1ste juny**, verbranden die van Yper de kerke van Merckem.
De geusen niet konnende verdragen dat er ergens op het platte land eenige roomsche kerkediensten gedaen wierden, heeft den hoogbailliu van Yper een hoop volk uyt zyne stad gesonden, naer ’t klooster van **Eversam,** op **den 4de july** en heeft de religeusen kwalyk gehandeld, mitsgaders hebben daerna het klooster en de kerk geheel verbrand, dreygende nog veel andere kerken en plaetsen in vier te steken.
Van daer trokken de Yperlingen naer de prochie van **Noordschote,** alwaer den pastor ook nog somtyds den roomschen godsdienst dede, tot gerieven van syne catholyke parochianen.
Sy hebben hem beroofd van alle syne meubelen en, na dat sy ook uyt de kerke genomen aahdden ’t gonne hun aenstond, hebben die insgelyks geheel verbrand.
Den 4 juny, haelden **de Waelen van Cassel** eenen grooten roof van beesten, koeyen en schapen te Wormhout en Ekelsbeke.
Den 7 juny, keerden de Walen weder te Meessen en kwamen koeyen rooven te Brielen, Boesinghe en Vlamertinghe.

9 mei 1579 – Ryhove te Poperinge - Augustyn van Hermelghem

Op **den 9sten van meye**, zoo hebben 2 soldaten gerecht geweest metter coorde, voor het Besant, aen eene galge, by laste van den cooronel en den crijschraed: den eenen was van capiteyn Pnese; deze soldaten hadden buyten de stadt geweest met noch eenen anderen soldaet, en het was hun verboden op lijfstraf niet buyten der stadt te gaen; daer en boven hadde den eenen soldaet eenen man willen afzetten van zijn geld, maer den eenen soldaet sprak ten besten, en dezen was 5 stroppaden gegeven voor de vangenisse; den anderen die gerecht was, hadde op het casteel van Boesinge gelegen, en was een Wale, en was van de landtswerre gevangen **by Poperynge**, en en hadde geen pasport, en waren beyde gerecht; deze justicie was gedaen voor de maert met dat zaterdag was, ontrent den 7 huren.
Op de zelven dag zoo kwam **Ryhove** en **den coronel van de Schotten en Mr De La Noue** binnen der stadt, om met de heeren van Ypre te communiqueren,
en men zeyde dat men de Walen van het casteel van Boesinge zoude beleggen;
maer corts naer den noene trocken zy wederomme naer **Poperinge,**
en het gemeen van Ypre was kwalijk te vrede, dat anders niet voort en ginck;
en ontrent dezen tijd zoo hadde Jan Petit apoyntement met de Walen gemaekt van 2 schepen zout om te passeren, en noch eenige andere schepen ook mede,
maer de Walen hebben deze schepen op laten komen,
en hebbense alle gehouden wel 10 schepen en vele schippers gevangen,
en zeere gedaen wercken an 't casteel;
aldus hebbense het goed opgehaelt en alle de schepen gerooft,
en meest ontladen; dus wasser groote droufheyd onder de vrouwen, der welker mans gevangen waren.

15 mei 1579 – Beleg van het kasteel van Boesinghe - Augustyn van Hermelghem

Op den **15sten van meye**, zoo is naer vele menschen begeirte het casteel ven Boesinge beleyd van de Schotten en Francoysen en van **Ryhove en Jembyse**, met die van hunne peerden, en daer was gebrocht van Sluys 2 groote stukken artillerie, het eene den Grooten Hane, en het ander ook een groot stuk, noch van Dixmude 3 groote ysere stukken, noch van Duynkerke 6 stukken motale, tamelyke groote en van Ypre beyde de meeste stukken motalene, en 3 cleene

stukken; voort om dies wille dat tot Roeselare lagen zeer veel Walen, uyt vreese van ontzet, zoo heeft men alle de overdragen beschanst, en een vendel knegten geleyd, en ook tot Steenstrate ook beschanst,
en op den **16sten van meye**, zoo zijn de Walen uytgekomen en alle huysen afgebrand, die daer gebleefven waren.
Op den maendag naer Passchen, als die van Ypre de kerke branden, en een gedeelte huysen, daer was ook beschanst op de brugge van de Brielen, en op de brugge van den Calkhovene; den vrydag, den zaterdag, den zondag, zoo maekte men groote gereedschap om te beschieten, want alle de wercklieden van de fortificatien van de stede moesten wercken aen de beschansinge van het casteel, en de Walen schoten zeer sterck uyt 't casteel, en hebben hier en daer eenen dood geschoten, en gekwetst, aldus liep het wat aen eer dat men het beschoot; maer op den maendag begonste men alle zaken claer te maken om te beschieten, zoo datter bin het casteel princepalijk de vrouwen begonsten te vreesen;
op den dyssendag 's nuchtens ontrent den 3 uren, begonsten zy te parrelementeren, en was treve ontrent eene huere, zoo dat men met die van den casteele apoynteerde dat zy alle gevangene zouden ongeschent uytzenden, en de soldaten met hun gewerre, met wyven en kinderen, met convoey geleyd wezende tot Meesene;
aldus op **den 19sten van meye**, volgende contrackt, zijn uitgegaen ontrent den 9 uren, met convoy naer Meesene,
en de Francoysen zijnder binnen gegaen als zy uyt waren,
en daer waren op het casteel ontrent 120 mannen, en ontrent 30 vrouwen, en een deel kinderen; aldus gink daer menig mensch van der stadt om te zien,
en de Walen waren wech wel voorzien van victuaillie;
maer ziende datter geen ontzet en kwam, hebben zy, zoo't voorzeyd is, hun opgegeven:
het zelve casteel was wel zoo sterk, dat hem eenjegelijk verwonderde, dat zy hun opgaven; want het neêrhof was wel zoo wonderlijk sterck, wel 3 dobbel beschanst, alle met boomen en aerde, aldus wasser voor sommige ruyters eenigen buyt, en op den zelven dag was het geschut wederomme te schepe gedaen, en de legers begonsten op te breken;
maer men wiste niet waer dat zy henen wilden, eenige zeyden naer Roeselare, andere zeyden naer Meesene.

Op de 17de mei 1579 werd er een overeenkomst tussen Artois, Henegouwe, Rijssel, Douai en Orchies enerzijds en de prins van Parma, als landvoogd , vertegenwoordigd door zijne gevolmachtigden, aan de andere zijde, gesloten .

27 mei 1579 – Lening voor de gevangeniskosten – SAP 395 –

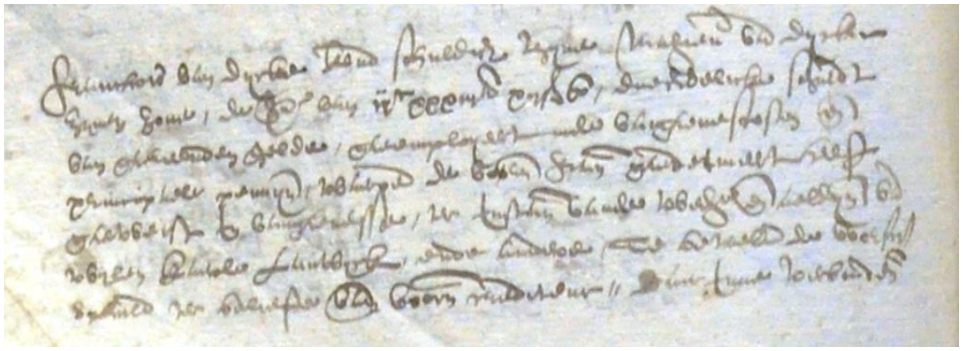

Francois van Dycke kend schuldich tzyne **Mahieu van Dycke** zynen zone, de somme van ijc xxxiij pond xij schele parisis duechedelicke schuldt van geleenden gelde - geheemployert inde **vangenescosten** ende principaele pennynghen waeromme de voorseide Frans ghedetineert heeft gheweest in

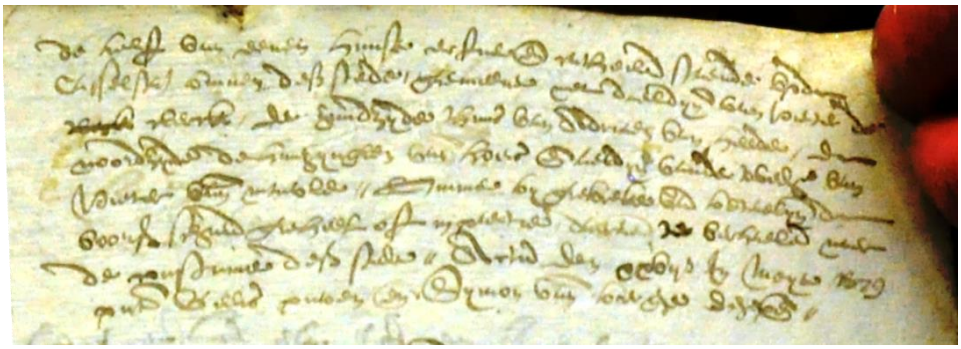

vangenesse – ter instantien vande weduwe ende aeldynghen van wylen Kaerle Lauwyck ende andere – te betaelen de voorseide schuld ter beliefte vande voornoemde crediteur –
Daerinne verbindende de helft van eenen huuse, erfve ende catheilen staende opde Casselstraete binnende dese stede – gehemeene met daeldynghen van Pieter Clerck –
De zuudzyde thuus van Andries van Heede ende noordzyde de huuzynghen van de hoirs ende aeldinghen vande weduwe van Pieter vande Mauwe
Omme by ghebreke van betaelynghe der voorseide schuld gheheel ofte in partie daeranne te verhaelen naer de coustume deser stede
Actum den xxvij in meye 1579
Present Gillis Pieren ende Symon vande Berghe, schepene

Van Hermelgem vertelt verder:
Op den uytgank van meye, zoo hebben de Walen hun zeer versterckt, en tot Meenene den capiteyn van het casteel van Boesinge gedaen hackebouseren, en den lieutenant en den serjant gedaen versmooren in de Leye by Mont de Heese en Montigny.
Op den 30sten van meye, hebben de Walen, om hun sterk te makene, Meesene al geheel afgebrand om 't clooster te beter te houdene, 't welke zy beschanst hadden.

Op den 1 van wedemaend, zoo hebben die van Ypre het clooster van Merckhem geheel afgebrand.
Op den 2^{den} van wedemaend, hebben die soldaten van Ypre het clooster van Eversam afgebrand.
Voort de Walen zijn dagelijks gekomen voor de stadt, halende beesten, en vangende alle persoonen die zy vonden.

12 juni 1579 – Verkoop van hoppe – SAP 244

In deze oorlogstijden blijft men nog hop verhandelen.
Iren **Corneel Stilte** es ghecondempneert te betaelen **Jacob Floor** de somme van viij pond ix schelle vij deniers grooten, reste van coope van hoppe – Ghekent op cedulle ende costen

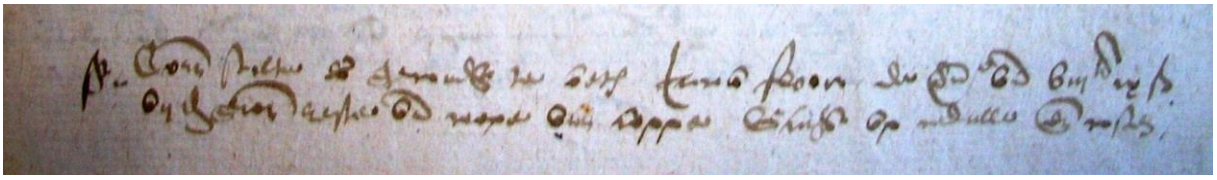

16 juni 1579 - Vlamertinghe en Elverdinghe geransoeneerd - Pladijs

Den 16 juny, wierd **Vlameringhe en Elverdinghe geransoneerd van de Walen van Meessen,** en de eerste prochie moeste geven, voor brandschap, 20 pond parisis daegs en de tweede 14 pond parisis en dat deurd etot dat Meenen gewonnen was. Sy waren daer mede vry van desen alst en ook vry van roovery en branschat.
Jan van Ackern capiteyn van de vrybuyters, lag t'Elverdinghe geforiert vier dagen.
Sy deden den landsman soo groote slaverny aen als de Walen.

Den 22 july, is Meessen wederom gebrand door de Gentenaers. Drie dagen daerna syn de Walen wederom daer ingekomen en hebben dat stedeken nog eens gaen versterken.

29 juni 1579 – De verovering van Maastricht door de troepen van Parme

30 juni 1579 – Jan Vandenberghe heeft schulden van koop van hommel - SAP 395 - Folio 111

Jan Vandenberghe filius Clays ken schuldich tzyne **Pieter Ellieul**
de somme van xix ponden grooten van coope van hommele -

te betaelen den vij february eerstcommende –
daerinne verbindende een huus, erfve ende catheilen daer de debiteur nu ten tyden woonende es op de Nyeuwe Maert jeghens over tVroonhoff –
de zuudzyde thuus van Clays vande Maerle - de noordzyde thuus van Jacob ... ?
te vooren belast in xviij pond grooten in't byleven van de weduwe van Jan vande Berghe - zonder ....
ende tot breeder verzekerthede Willem de Groote filius Godewaerds in persone verbind in tselve een gemet xxxvj roen zaylands inde Haeghebaerthouck - van oosten inde beke - van westen op tstraetken - de zuudzyde tland an Pieter Eeveraerd - de noordzyde tlandvan Jan Pieter - zuuver ende onbelast
omme executie - ende hiermede es ghecasseert zekere cedulle van desen schulde - onder de handteekens vande voornoemde debiteur ende Willem de Groote –
Actum den xxx ste in wedemaent 1579 -
Present - Willme Pieren - ende Willem Schevele – schepen

16 juli 1579 – Koop van een bonte merrie - SAP 395 - Folio 111 verso

Pieren van de Ameele filius Vincendt - landman verbind inde handen van **Clays Agneeske** een bonte merrie met een witte vue - ende een baeyde ruun met een cleene blesse -
in verzekerthede vande borghschap van xij ponden grooten ofte daerontrent waerinne hem de voornoemde Agneeske verbonden heeft jeghens Christiaen Denys
metgaders voor de betaelinghe van de coope vande voornoemde ruun - gelaten by de voornoemde Ameele - jeghens de voornoemde Agneeske -
omme by gebreke van betaelinghe - ofte beschadighede - altselve an de voorseide beesten te verhaelen geheel ofte in partie -
Actum den xvj july 1579 -
Present Gillis Pieren - ende Jan Gyzelbrecht – schepene

20 juli 1579 – Peryne en haar koe - SAP 395 - Folio 111 verso

Peryne , de huusvrauwe van Bartholomeus de Voole hebbende last ende haer sterck maekende over haeren voornoemde man -
kend schulich tzyne **Anthonis Waterleet**
de somme van xiiij ponden in een partie metgaders xxxvij schele parisis in andere partie by de voornoemde Anthonis haer gheleent omme te furnieren gelycke somem van xiiij pond parisis in namptissement jeghens Jan Baerd
ende tsurplus van costen ende daermede vut te lossen een roode koeye by den ampman vande stede ghelicht ten oestmaende ter beliefve vande voornoemde Anthonis
daerinne verbindende de voorseide koeye
omme executie -
Actum den x july 1579 - Present Moenaerd vervanghende pieren – schepen

23 juli 1579 – De Victorienen - SAP 395 - Folio 111 verso

Mattheus Moenaerd belooft te garranderen ende te indempneren costeloos ende schadeloos **Pieter Elieul jegehns Jan vande Capelle ende de Victorynen deser stede**
van alzulcke renten als de voorseide Capelle ende Victorynen zouden moghen pretenderen op thuus ende erfve hem Ellieul toebehoorende staende up de Nyeuwe Maert tusschen de huuse van de voorseide Mattheus op beeden zyden -

daerinne verbindende zyn persoon metgaders de voorseide zyne twee huusen - erfve ende catheilen ter zyden der Jan Crystallyn ende wyff van Claeys van Burques nu ten tyde woonende zyn
omme in ghevalle van beschadichede de zelve gheheel ofte in partie daeraen te verhalen - ende naerseide consenteerde de voornoemde Ellieul medecomparant te volghen ende den voornoemde Mattheus te betaelen xxiiij pond parisis tsjaers losrente –
den penninck xvj -
naer tbewys vanden aelmbrieffe vande voorseide huuse by den voornoemde Ellieul jeghens Chrispyn Defflue ghedaen
Actum den xxiij july 1579 -
Present Gheleyn Moenaerd ende Gillis Pieren, schepenen

Augustyn van Hermelghem

Op **den 28sten julius,** zoo trock capiteyn Baelde uyt met den avondt en hadde met hem ontrent 20 peerden en in den nuchtenstond met noch 50 voetknegten, zoo trocken zy ontrent Beselare en waren vooren het casteel van mijnheere, en dit was op den 29sten van julius; de Walen van Meenen dit verneemende, zijn uytgetrocken met 2 ofte 3 standaerden peerden, meest groene rockx, en zijn dit volk van Ypre jegen gekomen ontrent een alfve myle van der stadt, en den capiteyn Baelde ziende dat hun maer 20 peerden en vertoonden, meende hun aengevallen te hebben, want het zeer regende, zoo dat men met **een roer** hem niet zeer en konsten behelpen; maer den grooten hoop kwam aen, zoo dat dezen moest wijcken en kwamen gelopen naer de stadt, makende een groot allaerme, want alle de trommelen begonsten te slaen, en daer kwamen sommige ydel peerden in de stadt gelopen, en de capiteynen hebben zy achter gelaten, en daer wierder gevangen ontrent 20 voetknegten en de trompille en 3 ofte 4 ruyters; maer den capiteyn Baelde van zijn peerd in de strate afgesteken zijnde met eene lance, is't noch ontkomen, en het allaerme verginck.

Pladijs

De 30 july zyn de vrybuyters dood gesmeten te **Vlameringhe,** by het Branderken en een partie gevangen.
Daer wierden diversche prochien ontrent der stede van Yper ontboden voor den krygsraed, om te hooren of sy goeden toesigt namen, met haerlieden wagten, tegen de vrybuyters, waer mede dat de vrybuyters wat opgehouden hebben van hunne rooverien.
De soldaten van Yper, verstaende dat te **Poperinghe** de paye was der Walen van Rousbrugge, syn naer **Poperinghe g**etrokken en hebben deselve genomen.
De Walen van Rousbrugge, dit verstaen hebbende, zyn sy met 300 ruyters naer Yper getrokken en hebben hun verbrogen in het Noordhof en hun vertoond tot by de Boesinghe poorte met kleene benden, om het garnisoen uyt de stad te lokken en alsoo eens en weder gereden van de stad naer het Noordhof.
Die van Yper dit siende, soo zyn sy met eene quantiteyt van voetvolk uytgetrokken naer het peerdebolk en hebben wat jegens malkanderen geschermutseld, en daer bleeven 5 Walen dood en 5 of 6 Yperlingen waren gekwetst en hunnen capiteyn Croey gevangen en geleyd naer Grevenlinge, alwaer hy ontrent 6 weken was en wierd geransonneerd.
In ’t vertrek brandden de Waelen drie van de meeste overdragten van Yper, ofte op den Ypervaert, en syn alsoo vertrokken naer Rousbrugge.

1 augustus 1579 – **Vredesonderhandelingen? -** Augustyn van Hermelghem

Op den Thundag, zoo en heeft men niet met allen eenige zaken gedaen Thundagswyze, anders dan men sterke wachte houdende was, en men sprak wederomme **van pais,** want de Spaenjaerden waren eene groote partie in 't land ontrent Aelst en Vulvoorde, en de grave van Eggemont metgaders zyne assistencie hebben ingenomen **Ronse,** en vele huysen verbrand, en vele Gentenaers dood geslegen, en te Mechelen zoo gingen de Spaenjaerden uyt en in, en waren met hun geaccoordeert, en die van Brussel hielden hun met de partie van de Mallecontenten, en de Mallecontenten, de Walen, hielden hun ontrent Ypre, want zoo 't scheen bet te vrede,
want meest alle de landtslieden gingen zeer vele hun vruchten in doen met dat sommige prochien met hun maekten dat zy niemand en zouden overlasten.

17 augustus 1579 – Halmen – langs de stadsweddinghe

Jan de Cattoore
heift ghecocht teghen **Frans Rondel ende teghen Margriete** zyn huusvrauwe
twee ghemeten ende een vierendeel lants ligghende inden **Schoudemonthouck**
metgaeders den keete ende twoonhuus – de pertsen ter zelver pleckte zynde metgaeders
emmers de plecke alzoo die gheleghen is – de vier houcken ende de midelwaert
streckende ooste ende west – twesthende upde stede weddinghe – toosthende tNieuwstraete – de noortzyde de Casselstraete – de zuuthende upde steenwech – alzoo tzelve van ouden tyden ghelast is
omme de somme van hondert ende veertich ponden grooten vlaemsch
tebeaelen met vijfven tzeventich pnden grooten vlaemsch ghereet ghelt ende voorts met een verbandtbrief bedraeghende de somme van vierensestich ponden grooten
ende over de reste -
een pondt grooten van hoofcleet – noch boven dezen vier pondt vlaemsch voor een coutslaken – zes ponden zes schellen parisis ter lyfcoope - iiij ponden parisis voor den aermen te contribueren daert cooper ende vercooper ghelieven zal
Ghealmpt over erfve den xvij ste augusty 79

1 september 1579 – Delamote te Poperinge - Augustyn van Hermelghem

In het beginsel van **September**, zoo kwam tot Brugge den Prince, en heeft daer de wet vermaekt naer het begeiren van sommige, en men zeyde dat het ook zoude komen tot Ypre, en op dezen zelven tijd zoo is **het volk van La Moote, peerde-ruyters, gekomen tot Poperinge** van Meenen ofte van Wervicke,
en hebben gevangen genomen **9 ofte 10 wethouders**,
om dies wille dat zy niet en hadden opgebrocht, alzoo zy mette Walen geaccoordeert hadden, en hebben die zelve **gevangene geleyd tot Meenen**,
ook mede zoo zijn gekomen tot Hontschoote ontrent 200 peerden, en hebben gerooft wel 50 huysen, en met den roof wechgetrocken, en het was het volk van La Moote; die perden van Ypre hebben somwils uytgeroepen, en hebben tot diversche tyden peerden gerooft over Leye, en vercocht metten trompette.

Op den 12sten, zoo kwamen de Walen tot by den Cruyse buyten de Meesepoorte, en namen wederomme vele peerden en vingen sommige poorters en kwetsten landtslieden, aldus zoo begonsten zy veel kwaed te doene.

15 september 1579 – Huis in de Leverstraat – SAP 395 – Renten

Jacob van Hondschoote filius Jacobs
kent schuldich tzijne **Clays Paesschensone**
de somme van vijftich ponden grooten van coope ende leveringhe van een huus ende cathelen staende ande **Levertraete** op derfve van de gasthuuse,
de noordzyde jeghens derfve van de disch van Ste. Bertins,
de zuudzyde thuus ende erfve vande hoirs ende aeldynghen van weduwe Christiaen Zannekin,
tvoorseide ghecochte huus wesende zuuver van alle renten ende verbanden,
te betaelen de voorseide schuldt met vier ponden grooten ghereet ende tsurplus met vier ponden grooten tsjaers, daeraff tjste jaer vallen zal den jste septembris xvc lxxix ende alzoo voorts gelycke vier ponden grooten telcker erste september alle jaere.

18 september 1579 – Roesbrugge brand – Augustyn Van Hermelghem

Op den **18sten van september**, zoo is La Mootens volk gekomen tot **Rousbrugge,** en daer waren twee vendels van Berge van het volk van Zonnevelt, en La Mootens volk was wel 16 ofte 20 vendels, en hebben het vier in Rousbrugge gesteken, en meest alle verbrand, en hebben beyde de vendels aen den hals gebrocht, en aldus het volk van den lande hebben geloepen t' samen zonder hooft, en alle clocken daer ontrent clopten aen boort.

In het laetste van september, zoo is La Moote gekomen en hem gehouden in het **noortkwartier,** en vele bestialen nemende, en ook mede gekomen tot Loo, maer niet gebleven,
en op den **29sten van september**, zoo was't maendag, zoo wasser tot **Dixmude** groote beroerte, want mijnheere van Winterhove gekomen zijnde binnen ter stede met suptilheyt, kwam met zijn volk, 't welke was een vendel knegten, en heeft de maert gehadt, vooren gaende eenen zeer kwaden roup: **De Walen zijn in der stede.**
Aldus is het gemeene vergaert en hebben van alle zyden aengevallen en heefter gelaten 3 ofte 4 knegten dood, en is gevangen geweest, en alle zijn volk ter stadt uytgedaen gaen, en hy ook mede. Onze peerden van der stadt hebben diekwils uytgetrocken en sommaels buyt gecregen, en ook van La Mootens volk gevangen, en ook mede zy lieden ook gevangen geweest; aldus zoo wasser kleyne veranderinge, en het begonste tot Ypre zeere te sterfven van de peste, want het wel ontstak in X ofte XIII huysen daegs.

28 september 1579 - SAP 395 - Folio 112

Mahieu Wemaere de jonghe kend schuldich tzyne **Mahieu Penen** -
present ende de kennesse accepterende –
de somme van vij pond grooten vlaemsch gheleende penninghen - te restitueren te bamesse lxxx - daerinne verbindende een huus - erfve ende catheilen by de voornoemde debiteur - ten daeghe van heden gecocht jeghens Joos vande Maerle ende zy wyff –
inde Potterstraete deser stede - streckende van vooren op de voorseide straete - achtewaerts totter erfve vande dochtere van Bartholomeus Boeye - de zuudzyde het Ynghelstraetken - de noordzyde thuus van Clays vande Maerle -
belast in tvierde van xxxvij pond tsjaers den heere ende in een erfvelicke losrente van ix pond parisis tsjaers - den penninck xvj - geldende Jacob Loodycq -
met tverloop van twee jaeren zonder breeder last

omme by gebreke van betaelyghe de voorseide vij pond grooyen te veaahelen naer coustume deser stede
Actum ter presentie van Gheleyn Moeaerd ende Gillis Pieren schepene
Den xxvij septembris xvc lxxix

10 oktober 1579 – De brandschat van de Poperingenaars - Augustyn van Hermelghem

Op den **10sten van october**, zoo in den nuchtenstond, zoo is uytgetrocken – *uit Ieper* - ontrent den 5 uren, alle de peerderuyters, en ook mede den hoogballiu met een vendel knegten en trocken naer Elverdinge, en alzoo naer **Poperinge,**
en die van Poperinge hadden gemaekt mette Walen een accordance, dat zy zouden geven brantschat,
en daer komende hebben die van **Poperinge** gedaen geven den brantschat, die zy den Walen zouden hebben gegeven, den XIsten van october,
en hebben noch gevangen 3 ofte 4 Walen, die tot Poperinge waren,
alzoo zijn de peerden en den coronel, en den hoogballiu gekomen wederomme tot Ypre,
en de peerden vooren gekomen zijnde, staende voor de Elverdinckpoorte,
zoo heeft den wachter op de kerke van St. Maertens geclopt, gelijk allarme en veel op het ander hende van de stede, niet wetende dat het volk van de stede uyt was,
is gekomen gelopen naer de Elverdinckstrate met groote menigte,
en de voetknegten aengekomen zijnde, zijn te samen ter stadt waert ingekomen, en elk getrocken naer zijn logist; bin den zelven dage zoo zijn de Walen geadverteert,
dat die van Ypre hadden gehaelt hunnen brandtschat,
zijn gekomen in den zelven nacht daer naer, en waren wel 300 peerden,
en ook mede voetknegten, en hadden gelegen tot **Stavel** en daer ontrent;
nu in den morgenstond, 't welke was, op den 11sten van october, en was zaterdag, zoo hebben hun de Walen vertoocht buyten de Boesinckpoorte,
aldaer zy ontrent de Oude Vesten waren; die van Ypre verstaen hebbende, dat de Walen daer noch waren, het trompet is bin der stad geslegen, en de peerden zijn uytgetrocken, en daer wasser vele poorterie gegaen met het opendoen van de poorte, en waren ontrent de Sterfbeilck; nu de peerden uyt zijnde zoo is capiteyn Croix met ontrent 40 soldaten, lieutenant en zijn vendel ook uytgegaen,
en komende ontrent de Oude Vesten, zoo zijn de Walen daer hun jegen gekomen by groote menigte, en hebben de peerden als dan doen naer de stadt keeren,
immers tot voor den calkhoven,
en de peerden van Ypre ziende dat de Walen wederomme wat achterwaert trocken,
hebben wederomme opgegaen, en Croix met zijn volk hem frayelyk houdende op den Beilck, by de Oude Vesten, zijn de Walen wederomme gekomen,
en hebben zoo geweldig aengevallen dat de peerderuyters moesten wederomme de rugge keeren, en Croix ziende dat hy van de peerden niet en konste geholpen wezen, zoo hebben de Walen hem zoo aengevallen dat hy naer groot peryckele van der dood gevangen wiert,

en ook mede zijn vendel en VII van zyne soldaten dood en een peerderuyter en diversche voetknegten gekwetst, ook mede een poortere bruygom, de wert in't Pauwken, was die was gehauwen met een coortylesse van de Walen,
dat hy noch binder stadt gebrocht was levende is gestorfven, en bin den zelven dage begraven, en crech met te gaen kyken;
er bleefven ook eenige Walen, maer zy voerden die mede met hun,
en aldus zoo wiert groot allarme binder stede,
en alle meest de poorterie nam het geweirre in de hand, en bin een kleyne alf ure daer naer, hebben de Walen **het vier gesteken in't Overdrach tot Schats**,
en ook mede tot het derde Overdrach te Mentes en ook tot het neerste Overdrach met alle de huysinge daer aen;
alzoo heeft de stadt op dezen dag meer schade verkregen dan de Walen noyt en deden, en ontrent den 10 uren zijn zy vertrocken met de gevangene naer **Poperinge.**

De malcontenten of de Walen - onder leiding van Frans van Anjou, die zich hebben verschanst in de kerk en eht kasteel van Wervik, worden daaruit verdrven door het Hugenotenleger van François de la Noue.

14 oktober 1579 – Het bier van de Poperingenaars - Pladijs

Den 14 oktober vergaderden de Waelen van Rousbrugge, Cassel, Ekelsbeke en Meenen en roofden in Veurneambacht wel 1700 koeyen, 200 peerden en al wat sy verdragen konden van alle soorten van meubels alsoo weg en swommen door de Leye, waer door dat er nog eenige verdronken. Die van Yper, nog nydig zynde op die van **Poperinghe,** omdat de Walen altoos vry door hunne stad passeerden, als sy kwamen rooven op Vlamertinghe, Elverdinghe, Dickebusch en elders, en nog te meer omdat die van **Poperinghe** altyd bier leverden aen de Waelen van Rousbrugge, zoo syn sy gekomen naer die stad, syn gegaen in alle de brouwerien, hebben alle de brouwketels aen stukken geslagen en bedorven en dit gedaen synde,
hebben sy de Poperingnaers nog genootsaeckt van naer Yper te gaen,
om te accordeeren met den hoogbailliu, om hunne ketels te mogen vermaken,
gelyk sy gedaen hebben voor eene groote somme gelds, met belofte van geen bier meer te leveren aen de Waelen van Rousbrugge;

Ook Augustyn van Hermelghem *beschrijft deze invasie van de Ieperlingen te Poperinge.*

Op den **15sten ofte 16sten van october**, zoo zijn de Walen gekomen in Vuerenambacht, en hebben gerooft tot by Nieuwpoort, en menigte van beesten, coyen en beestialen van peerden genomen hebbende, zijn zy getrocken naer Loo metten buyt, en op den 17sten zijn zy van Loo vertrocken,

en **die van Ypre** zijn uytgetrocken, het peerdevolk en een vendel knegten naer **de Overdragen van Poperinge,** en hebben die ook **verbrand;**
op dezen tijd begonste het coorn wederomme te dierene, en ook mede de bueter galt wel 8 groote en halfve 't pond, en **alle zaken van eetscharen waren zeer diere en luttel vont men te winnen.**

16 oktober 1579 – Levering van schapen - SAP 395 - Folio 112 verso

Frans de Vroede kend schuldich tzyne Clays Steven
de somme van vj pond xiiij schele iiij deniers grooten van coope ende leveringhe van xx schapen -
te betaelen tvierde vande voorschreven schuld ghereet - tijde vierde te nieuwjaere - tderde vierde te vastenavondt t - ende tlaetste vierde te meye alle eerstcommende -
daerinne verbindende de nombre van xv schaepen ende niet min - welcke xv schaepen de voornoemde debiteur gehouden es te houden levende ende zonder slaen –
totter vulle betaelinghe vande voorseide schuld
ende voorts zyn persoon ende alle zyn goedynghen
omme executie
Actum den xvjde octobris 1579 –
Present Gillis Pieren ende Willem Scherrier - scepen

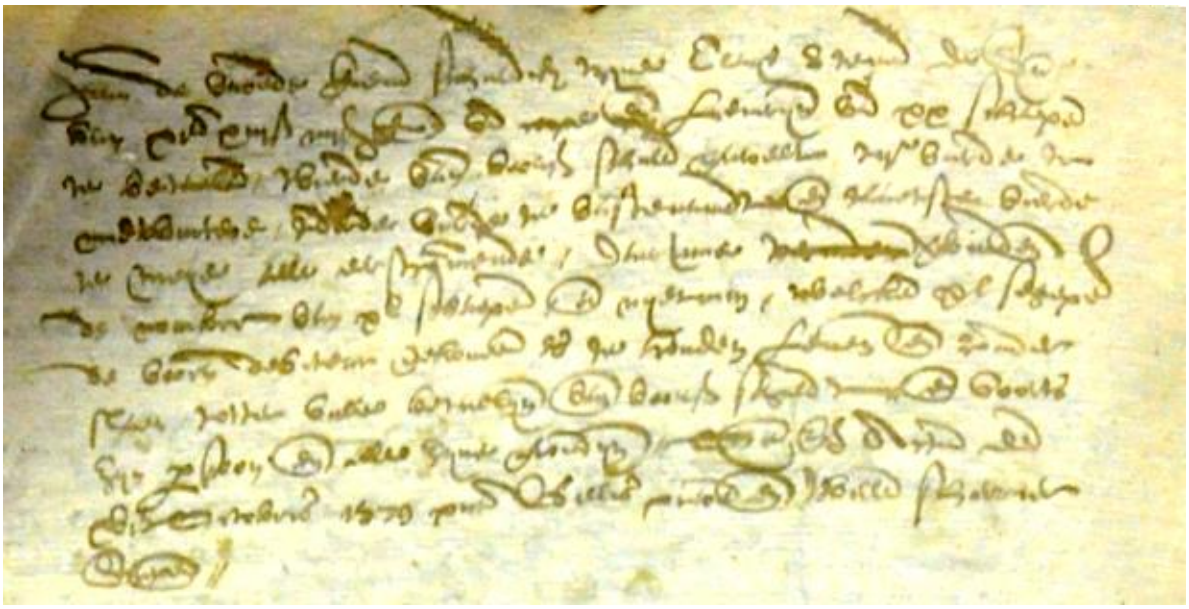

Op de **22sten van october,** was er een slag bij Kortrijk tussen de troepen van Ryhove en de Malcontenten die in het voordeel van de protestanten uitdraaide. Ook Menen en Komen werden herovert door de protestanten.

23 oktober 1579 – De koe van Francientje - SAP 395 - Folio 112

Francine de weduwe van Gillis Gaerdyn verbind inde handen van **Marcx de Muelenaere**
alle haere meuble goedynghen -
zonderlynghe twee koeyen ende een calff metgaders alle ander goede die zy weduwe heift - haer toebehoorende op een hofstedeken daer zy nu ten tyde woonende es inde Hellehouck toebehoorende Jaques de Muelenaere -

ende dit in verzekerdhede vande jaerlicsche landspacht van viij lynnen lands te xxxiij pond parisis tsjaers daer de voornoemde weduwe vande voorseide Marcx de Muelenaere in pachte houdt den tyd van vyf jaeren naer tbewys van huerlieden voorwaerde -
omme by gebreke van betaelynghe vande voorseide landspacht die geheel ofte in partie jaerlicx daeran te verhaelen
Actum den xxiiij octobris 1579 -
Present Symon vande Berghe ende Jacob Merlevede – schepene

21 november 1579 – De merrie van Vincent vande Ameele - SAP 395 - Folio 113 verso

Vincent vande Ameele filius Vincents - landsman - kend schuldich tzyne **Dierick vande Ameele** –
de somme van xij ponden grooten van coope van een rauwede merrie –
te betaelen een derde
ghereet - tweede derde te lichtmesse - en tlaetste derde te meye alle eerstcommende -
daerinne verbindende de zelve ghecochte merrie zonder die te vercoopen ofte anderssins hem te ontmaecken - in eenighe maniere -
Actum den xxj novembris xvc lxxix
Present Gheleyn Moenaerd - ende Gillis Pieren, schepene

23 november 1579 – Bier voor de troepen – Processen

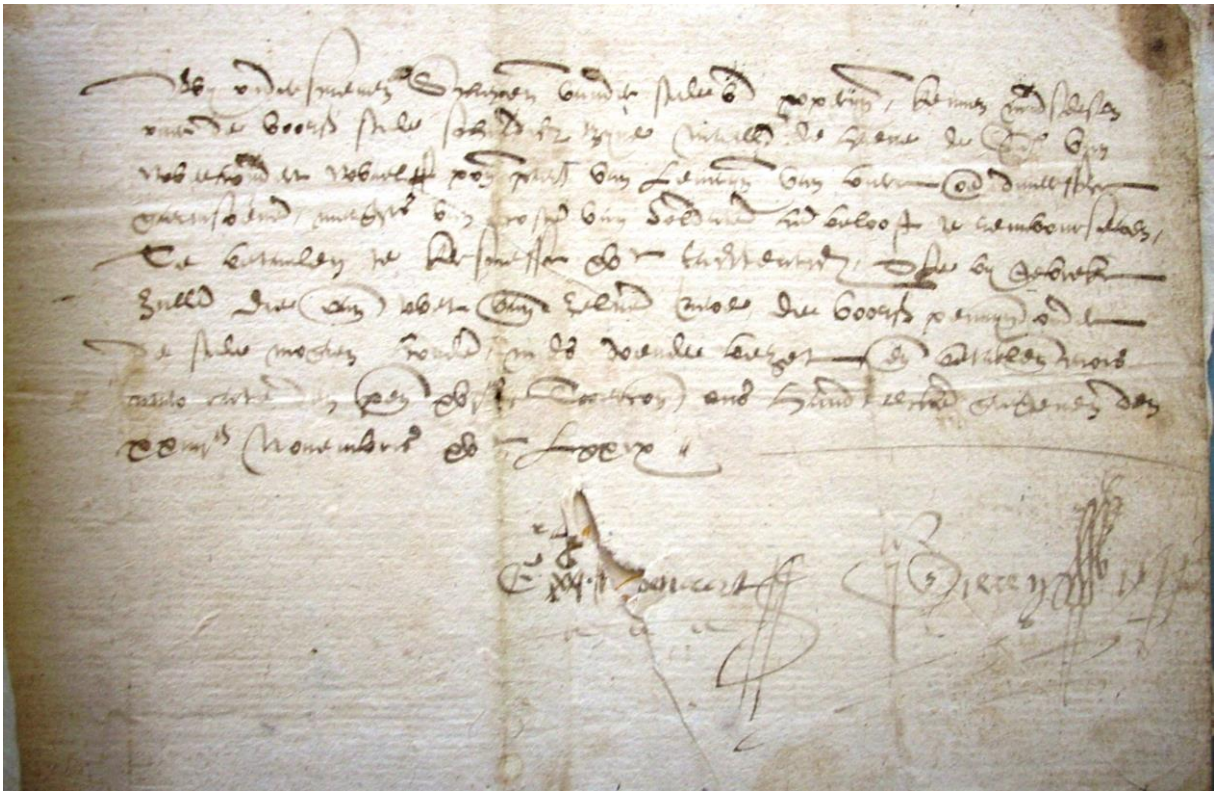

Het oudste processtuk dat te vinden is in het Stadsarchief van Poperinge, betreft een proces rond de bierleveringen aan de Walen van Rousbrugge. De brouwer Maillard de Haene leverde immers bier in opdracht van de stad, maar werd niet betaald.

De onderschreven schepenen vander stede van Poperinghe,

kennen mids desen voor de voorseide stede schuldich tzyne **Maillard de Haene**,
de somme van tweehondert twaelff ponden parisis van leverynghe van bier an diversche garnisoenen,
metghaders van costen van soldaeten hem belooft te **rembourseren**, - *terug te betalen* -
te betaelen te kermesse xvc tachtentich,
ofte by gebreke zullen die vande wet vande zelve jaere,
den voorseide pennynghen onder de stede moghen houden mids doende bezet ende betaelende
crois – *procenten* - naer rata den penning xvi – *16* -
Toorconde ons handteecken gegheven den xxiij ste novembris xvc lxxix
Ghelein Moeraert – Gillis Pieren

An eerweerde heeren, myn heeren burghmeesters ende schepenen der stede van Poperinghe
Vertoocht in reverentie**, Maillard de Haene**,
dat hier over zekeren tyt by zynen **procureur** – *advocaat* - **Pieter Ellieul**
heeft ghedaen
vertooghende zeker letteren van obligatie, gheschreven
by den hand van **meester Jan Mazeman**, ulieden heeren greffier,
eertijds gheweest hebbende ende gheteeckent by **Gheleyn Moeraert ende Gillis Pieren**
alsdan schepenen
inhoudende schult van twee hondert twaelff ponden parisis
ghespruuten van leverynghe van bier ende andere costen van soldaten
naer belofte van rembourseren ofte bezet ten laste vande stede
daer oppe den voornoemde **Ellieul** tzelve vertooghende
gheen favorable andwoorde en heift ghecreghen
emmers daermede den **remonstrant** – *vrager of eiser* –
zoude connen te zyne gheraken,
cause – *reden waarom* - dat hy hem andermael addresseert by ulieden
ten fyne – *met het oog op* - van hem te willen danaff **contenteren** – *tevreden stellen* –
doen ofte ten minste **dhoirs ende aeldynghen** – *de erfgenamen* - van de zelve Moeraert ende Pieren de voornoemde letteren onderteeckent hebbende,
te willen ordonneren dezelve pennynghen op te legghen
ofte den remonstrant andersins te bewyzen waer hy zijne betaelinghe zoude moghen hebben
zonder te willen **escaperen** – *vluchten* –
dus den verthoogher langhe ghetouft heeft
ende by den laps van tyde
hem te willen dilayeren van zijne pennynghen,
waer hy tzelve als ghewacht gheweest hebbende in ghebruucke prononcieren
ende en heeft connen heesschen oock daer af by den tractate ghereleveert es gheweest –
tselve hem consenterende zult wel doen.

24 november 1579 – Namptissement hop - SAP 255 – Namptissementen

Jan de Gaey namptieert jeghens **Jan de Coene**,
de somme van xix pond grooten vlaemsch inde specie van ix dobbel gouden ducaeten, xviij halfve ducaeten ende een ahlfve Philips daelders omme te hebben leverynghe van ij m pond **hoppe** te xi pond viij schele parisis thondert naer hunlieder rekenynghe
Actum den xxiiij ste novembris 1579
Present Gheleyn Moenaert ende Gillis Pueren, schepen

Folio 129 verso

Mailliaerd de Haene namptieert jeghens **Steven de Keysere**
de somme van xiiij pond iij schele iiij deniers grooten in specien van xxvij gouden ducaeten van x schele vi deniers grooten, tot furnissement vande betaelinghe van een duust pond hoppe te xvij pond parisis elck hondert, naer tbewys van hunlieden voorwaerde, protesterende om schaede ende interest
Actum den xxiiij ste novembris xvc lxxxix
Pressent **Gheleyn Moenaerd ende Gillis Pieren**, schepenn.
Ghelicht tvoorseide namptissement by de voornoemde Maillard de Haene, borge ende principael Lambrecht vande Doene – actum eodem
Present de voornoemde schepenen, toirconde *handteken*

26 november 1579 – Namptissement soldaten - SAP 255 – Namptissementen – folio 130

Pieter de Roode ende in de naeme van **Pieter de Stichele**
namptieert jeghens **Roeland Hagebaerd**
de somme van xxxiij pond x schele parisis van pretense verteerde costen van soldaten daertoe gheconstringeert by acte van de xij ste september laetstleden
Actum den xxvj ste november 1579
Present Gillis Pieren ende Willem Scherrier, schepenen

4 december 1579 – Ruin gestolen door de Walen - SAP 244

Charles Cruucke over hem zelven ende hem sterck makende over **Anthoon Hereman,**
comparerende voor **Symon VandeBerghe ende Jacob Merlevede**, schepenen,
kende wel ende deuchdelick schuldich tzijne **Lampsen de Keyser**,
present ende de kennesse accepteerende,
de somme van xxviij pond, van coope van
een cauwaden cortschoten ruin met een blesse,
te bethaelen te Kersmesse eerstcommende,
welcken ruin de voornoemde Charles Cruuck ende Anthoon Hereman
daer te vooren ghecocht hadden jeghens **de Waelen**, als dan ligghende te Loo –
die tselve peerd den voornoemde Lampsen de Keysere ontvoert hadden
ende nu anderwaerf jeghens de zelve Keyser ghecocht,
wannaff de voornoemde schepenen hebben genomen kennesse te verzoucke van beeden voorseide partien.

Cauwaden: *met een kleur als een kauw*
Cortschoten: gedrongen, klein

12 december 1579 - Pladijs gevangen genomen – Pladijs

Den 12 december lagen de Waelen met den grave van Mansveld en den heere van Montigny, met nog meer andere, en eenen hoop te Wamberchiers. Sy naemen in het kasteel van Quesnoy en smeeten de Gentenaers die daer oplagen alle dood, en syn van daer gekmen naer Comen. De Schotten, Franschen en Yperlingen die daer lagen zyn in den nagt weggeloopen.
Deen 22 december syn de Yperlingen gekomen naer Vlameringhe, Elverdinghe en Zillebeke en hebben alle drie dese kerken verbrand.
Ik, Jacobus Pladys, was tot Elverdinghe gekomen op den 28 december 1579 en wierd aldaer gevangen en geleyd te Kassel op ’t kasteel, daer ik wierd geransoeneerd voor negen pond grooten vlaemsch voor myn ransoen.

Op den voorzeyden 22sten van december, - *zo schrijft Van Hermelghem* - zoo hebben die van der stadt by de soldaten gedaen branden de kerke van Boesinge, van Vlamertinge, van Sonnebeke, van Nonnebusch, en het huys van Bellewaert, en zijn naer het verbranden wederomme in de stede gekomen; de Walen liepen overal vangende dat zy cregen konsten, en ook mede groote menigte van bestialen met hun leidende, alwaer zy die crygen konsten, 't zy peerden ofte coyen; aldus zoo was't ontrent kersdag grooten noot overal, en men sprak van de compste van La Nouwe met veel volk.
Op de 24ste december 1579 verlaten de Walen ook Mesen nadat ze de stad in vuur gestoken hebben en de streek is begin 1580 weer in handen van de Calvinistische republiek.